

Elżbieta Jantoń-Drozdowska

Uniwersytet w Poznaniu

**INTEGRACJA HANDLOWA I KAPITAŁOWA
W UNII EUROPEJSKIEJ**

Ekspansja zagraniczna przedsiębiorstw UE przybiera formę eksportu oraz lokowania zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Rozwój eksportu do krajów członkowskich Unii związany jest przede wszystkim z efektami statycznymi unii celnej (kreacja i przesunięcie handlu) oraz z dynamicznymi efektami integracji [Jantoń-Drozdowska 2004, s. 135, 175-182]. Od momentu powstania Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej zwiększała się koncentracja obrotów handlowych wewnątrz ugrupowania od 37,2% w 1958 r. do 61,2% w 1990 r. (dla 12 państw Wspólnoty) [Jantoń-Drozdowska 2004, s. 88]. Aktualną sytuację Unii Europejskiej w zakresie handlu zagranicznego (eksportu i importu towarów i usług) przedstawiają tab. 1-7.

Tabela 1. Eksport wewnętrzny Unii Europejskiej w stosunku do eksportu światowego, zewnętrznego Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej i Japonii w latach 2001-2002

Rynek	Eksport					
	2001		2002		grudzień 2002	
	mld euro	%	mld euro	%	mld euro	%
Wewnętrzny UE	1599,9	24,23	1596,5	24,80	124,9	24,39
Świat	6604,0	100,00	6438,7	100,00	512,2	100,00
Zewnętrzny UE	985,3	14,92	993,9	15,44	79,2	15,46
USA	795,9	12,05	713,6	11,08	53,2	10,39
Japonia	423,5	6,41	412,9	6,41	34,2	6,68

Źródło: [Eurostat 2003].

Udział eksportu wewnętrznego Unii Europejskiej stanowi niecałą jedną czwartą eksportu światowego i w ciągu ostatnich dwóch lat utrzymuje się na tym samym poziomie. Dla porównania, udział eksportu zewnętrznego Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej oraz Japonii w eksporcie światowym wy-

nosi odpowiednio: około 15%, prawie 11% i niecałe 7%. Należy jednak zauważyć, że o ile udział eksportu zewnętrznego Unii Europejskiej i Japonii nieznacznie rośnie, o tyle udział eksportu USA ma tendencję spadkową.

Tabela 2. Import wewnętrzny Unii Europejskiej w stosunku do importu światowego, zewnętrznego Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej i Japonii w latach 2001-2002

Rynek	Import					
	2001		2002		grudzień 2002	
	mld euro	%	mld euro	%	mld euro	%
Wewnętrzny UE	1505,5	21,92	1494,2	22,02	123,3	22,62
Świat	6868,7	100,00	6784,2	100,00	545,0	100,00
Zewnętrzny UE	1028,0	14,97	987,4	14,55	76,9	14,11
USA	1278,9	18,62	1235,9	18,22	99,0	18,17
Japonia	373,9	5,44	342,2	5,04	29,2	5,36

Źródło: jak w tab. 1.

Udział importu wewnętrznego Unii Europejskiej w imporcie światowym stanowi ponad jedną piątą i na przestrzeni ostatnich dwóch lat zaznaczył się niewielki jego wzrost. Z kolei udział importu zewnętrznego Unii Europejskiej, USA oraz Japonii maleje i wynosi odpowiednio: ponad 14%, ponad 18% i około 5%.

Tabela 3. Bilans handlu wewnętrznego Unii Europejskiej, zewnętrznego Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej i Japonii w latach 2001-2002 (w mld euro)

Rynek	Bilans		
	2001	2002	grudzień 2002
Wewnętrzny UE	94,4	102,3	1,6
Świat	-264,7	-345,5	-32,8
Zewnętrzny UE	-42,7	6,5	2,3
USA	-483,0	-522,3	-45,8
Japonia	49,6	70,7	5,0

Źródło: jak w tab. 1.

Jak wynika z powyższych danych, zarówno handel wewnętrzny UE, jak i handel Japonii charakteryzował się w ciągu ostatnich dwóch lat nadwyżką eksportu nad importem. Handel USA z kolei odzwierciedlał tendencję światową i wykazywał w badanym okresie nadwyżkę importu nad eksportem. Handel zewnętrzny Unii Europejskiej w roku 2001 wykazywał nadwyżkę importu nad eksportem, a z kolei w roku 2002 – nieznaczną nadwyżkę eksportu nad importem.

Analizując strukturę geograficzną handlu wewnętrznego i zewnętrznego Unii Europejskiej, zauważymy, iż zarówno w przypadku eksportu, jak i importu towarów udział obrotów wewnętrznych stanowił ponad 60% całości handlu zagranicznego. Stopień koncentracji obrotów usługowych wewnątrz UE przedstawiają tab. 8 i 9.

Tabela 4. Eksport wewnętrzny i zewnętrzny Unii Europejskiej w latach 1990-1999 (w %)

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Eksport wewnętrzny	59,2	60,9	66,2	63,5	63,9	64,1	63,3	62,0	62,9	63,5
Eksport zewnętrzny	40,8	39,1	33,8	36,5	36,1	35,9	36,7	38,0	36,1	36,5

Źródło: [Eurostat Yearbook 2002].

Tabela 5. Import wewnętrzny i zewnętrzny Unii Europejskiej w latach 1990-1999 (w %)

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Import wewnętrzny	56,9	57,3	63,3	62,5	63,3	64,0	63,1	62,1	63,1	62,8
Import zewnętrzny	43,1	42,7	36,7	37,5	36,7	36,0	36,9	37,9	36,9	37,2

Źródło: jak w tab. 1.

Tabela 6. Eksport usług w UE w latach 1990-1999 (w %)

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Eksport wewnętrzny	46,6	47,1	53,5	54,8	55,0	55,4	54,6	52,6	53,7	54,6
Eksport zewnętrzny	53,4	52,9	46,5	45,2	45,0	44,6	45,4	47,4	46,3	44,4

Źródło: jak w tab. 1.

Tabela 7. Import usług w UE w latach 1990-1999 (w %)

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Import wewnętrzny	49,4	50,5	56,9	56,8	57,2	57,8	56,4	54,5	55,1	55,4
Import zewnętrzny	50,6	49,5	43,1	43,2	42,8	42,2	43,6	45,5	44,9	44,6

Źródło: jak w tab. 1.

Analiza kierunków ekspansji poszczególnych państw członkowskich UE pozwala na sformułowanie kilku wniosków. Po pierwsze, w analizowanym okresie dla większości państw charakterystyczna była tendencja spadkowa udziału eksportu wewnętrznego w całkowitym eksporcie. Wyjątek stanowiły Dania i Wielka Brytania oraz Hiszpania. Po drugie, charakterystycznym państwem w tym zestawieniu jest Grecja, która przy tendencji malejącej, zmniejszyła udział eksportu wewnętrznego w stosunku do eksportu całkowitego z 68,3% w roku 1990 do 43,4% w roku 2000. Poza tym można wskazać kraje, których udział eksportu wewnątrz Unii Europejskiej w stosunku do całkowitego eksportu jest bardzo duży i wynosi około 75-80%. Są to: Belgia, Luksemburg, Holandia i Portugalia. Z drugiej strony są państwa, których udział eksportu wewnętrznego w stosunku do całkowitego jest stosunkowo niski i kształtuje się na poziomie poniżej 60%. Są to Niemcy, Włochy, Finlandia, Szwecja, Wielka Brytania oraz Grecja.

Tabela 8. Udział eksportu wewnętrznego w całkowitym eksporcie kraju w latach 1990-2000 (w %)

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Belgia	80,0	79,9	79,7	76,8	75,8	77,1	76,7	74,6	76,2	76,4	75,0
Dania	68,6	68,9	68,1	66,0	64,9	66,6	66,6	66,4	64,4	67,0	67,2
Niemcy	64,0	63,2	63,3	58,5	58,0	58,2	57,4	55,6	56,5	57,5	56,5
Grecja	68,3	67,7	69,3	58,9	57,1	60,1	53,9	59,9	53,8	51,6	43,4
Hiszpania	67,7	69,3	68,5	64,3	66,6	67,9	65,8	68,3	71,1	71,2	69,4
Francja	65,4	65,8	65,3	62,2	63,4	63,0	62,5	62,0	62,4	76,4	61,4
Irlandia	78,6	78,0	77,6	72,4	73,5	73,9	71,2	68,9	69,3	66,0	62,9
Włochy	62,8	63,4	61,8	57,1	57,5	57,3	55,4	55,0	56,9	58,2	54,9
Luksemburg	–	–	–	–	–	–	–	–	–	85,4	83,9
Holandia	81,5	81,9	80,9	77,7	78,3	79,9	80,0	79,0	78,9	79,5	78,7
Austria	67,9	68,0	68,1	65,5	64,8	65,8	64,1	62,0	64,2	62,9	61,7
Portugalia	81,2	82,4	81,4	79,9	80,0	80,1	80,6	80,8	82,0	83,2	79,4
Finlandia	60,2	64,7	65,5	57,3	56,8	57,5	54,5	53,2	56,1	57,7	55,7
Szwecja	62,1	62,0	62,3	59,0	55,5	59,6	57,1	55,6	57,9	58,4	55,9
Wielka Brytania	57,4	60,5	59,8	56,7	57,6	58,2	57,6	55,5	58,0	58,6	56,9

Źródło: jak w tab. 1.

Tabela 9. Udział importu wewnętrznego w całkowitym imporcie kraju w latach 1990-2000 (w %)

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Belgia	74,3	74,1	74,9	72,6	73,4	72,8	73,1	71,3	71,1	70,4	69,3
Dania	69,7	68,8	69,8	69,3	69,2	71,8	70,6	70,2	70,4	69,8	68,5
Niemcy	62,1	62,1	62,3	59,0	59,2	60,4	60,3	59,2	59,0	57,8	55,4
Grecja	67,8	64,0	66,7	63,0	67,9	70,1	64,4	65,0	65,6	66,2	58,7
Hiszpania	62,3	62,8	63,3	65,0	66,4	68,5	69,3	66,0	70,6	68,7	64,6
Francja	68,2	67,5	68,8	66,9	68,0	68,5	60,0	65,9	67,6	66,6	64,7
Irlandia	73,9	72,1	74,9	67,1	66,0	64,6	66,6	64,0	61,6	61,7	61,3
Włochy	62,0	62,0	63,3	59,6	60,7	60,9	61,1	61,0	62,0	61,5	56,3
Luksemburg	–	–	–	–	–	–	–	–	–	81,7	82,9
Holandia	63,8	62,6	62,7	64,3	61,6	63,2	61,6	58,6	58,1	51,1	51,3
Austria	71,1	70,2	70,4	69,3	68,4	75,9	74,4	73,4	73,7	72,3	68,5
Portugalia	72,1	74,9	76,6	74,5	73,5	73,9	76,3	76,3	78,1	78,1	74,0
Finlandia	60,1	58,8	58,9	56,9	54,7	65,0	65,3	64,4	65,7	65,4	61,9
Szwecja	63,1	63,1	62,9	62,5	62,2	68,6	68,5	67,7	69,2	67,7	64,1
Wielka Brytania	56,5	55,1	55,6	53,3	54,5	54,6	54,2	53,7	53,4	53,2	49,3

Źródło: jak w tab. 1.

Podobne wnioski można wysnuć, analizując udział importu wewnątrz europejskiego w stosunku do importu całkowitego poszczególnych państw Unii Europejskiej. Po pierwsze, można wskazać na kraje, których udział importu wewnątrz Unii Europejskiej jest dość wysoki i wynosi około 70% (Belgia, Dania, Austria, Portugalia) oraz na Luksemburg, którego udział jest największy i wynosi ponad 80%. Z drugiej strony, można wskazać na kraje, których udział importu wewnątrz euro-

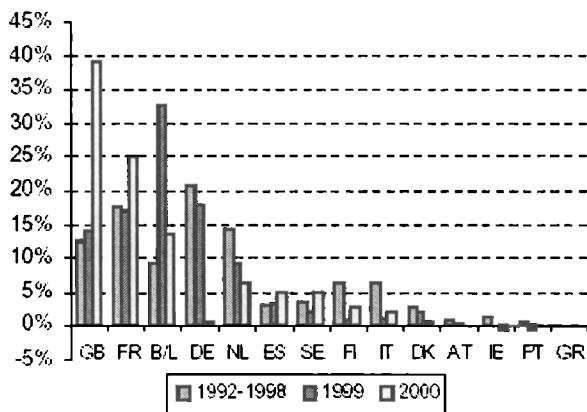
pejskiego w stosunku do importu całkowitego jest dość niski i kształtuje się na poziomie około 50-55%. Są to: Niemcy, Włochy, Holandia, Wielka Brytania. Poza tym można, podobnie jak w przypadku eksportu, stwierdzić, że część krajów Unii Europejskiej charakteryzuje się tendencją spadkową udziału importu wewnątrzeuropejskiego w stosunku do importu całkowitego. Jednakże w przypadku importu te tendencje są malejące w mniejszym stopniu niż w przypadku eksportu. Oczywiście można również wskazać na Danię i Francję, które w latach 1990-2000 utrzymywały mniej więcej ten sam poziom udziału, wynoszący odpowiednio: około 68% i 66%. Należy także zwrócić uwagę na Hiszpanię, Austrię, Portugalię, Finlandię i Szwecję, które to państwa zwiększały przez lata udział importu wewnętrznego, by w 2000 roku spadł on znacznie, nawet do poziomu niższego niż w roku 1990 (Austria).

Reasumując, można stwierdzić, że przedsiębiorstwa Unii Europejskiej w dalszym ciągu traktują rynki krajów partnerskich jako najważniejsze dla swej ekspansji eksportowej. Zwiększają się jednak ich powiązania handlowe z krajami spoza Unii Europejskiej. Najważniejszym partnerem handlowym UE są Stany Zjednoczone. Od 1995 r. obroty między tymi obszarami rosły zarówno po stronie eksportu, jak i importu, by w 2000 r. osiągnąć poziom 428 miliardów euro, co stanowiło niemal 25% obrotów handlowych UE. Największym eksporterem na rynek USA są przedsiębiorstwa niemieckie (29% całego eksportu UE na ten rynek), a następnie brytyjskie (20%), francuskie (13%) i włoskie (11%). Z kolei największym importem jest Wielka Brytania (25%), dalej Niemcy (19%), Francja (15%), Holandia (11%) i Belgia z Luksemburgiem (8%) [Eurostat 2003].

Ważną formą ekspansji zagranicznej przedsiębiorstw UE są zagraniczne inwestycje bezpośrednie (ZIB). I w tym przypadku, podobnie jak w sferze ekspansji handlowej, ma miejsce silna koncentracja ZIB na obszarze Unii. Wartość ZIB zainwestowanych w 1999 r. przez przedsiębiorstwa UE w innych krajach członkowskich wyniosła 128 miliardów euro, co stanowiło 25% światowych przepływów w tej formie. Drugi kierunek ekspansji kapitałowej firm UE to Stany Zjednoczone. W 1999 r. zainwestowały one tam 91 mld euro (18% przepływów światowych). Inne obszary, na których przedsiębiorstwa UE realizują zagraniczne inwestycje bezpośrednie, mają już znacznie mniejsze znaczenie. Są to kraje EFTA, dziesięć krajów kandydujących oraz Azja z wyłączeniem Japonii. Wartość ulokowanych na każdym z nich ZIB Unii nie przekroczyła 2% udziału w przepływach światowych.

Zamieszczone wykresy przedstawiają udział ZIB inwestowanych i przyjmowanych wewnątrz UE, z wyłączeniem reinwestowanych zysków. Analizując je pod względem zarówno wpływów jak i odpływów inwestycji z poszczególnych krajów, możemy zauważyć, że Wielka Brytania, Francja, Belgia/Luksemburg, Niemcy i Holandia dostarczyły razem 83% wewnętrznych (w ramach UE) odpływów ZIB skumulowanych w latach 1992-2000. Z drugiej strony, wcześniej wymienione państwa przyjęły 76% wewnętrznych wpływów ZIB skumulowanych, jak w poprzednim przypadku, w latach 1992-2000.

Uwzględniając tylko przepływy wewnątrz Unii, należy zauważyć, że największym dostawcą ZIB w Unii Europejskiej była w 2000 r. Wielka Brytania, która za inwestowała 181 mld euro w 14 państwach UE, a największym importerem kapitału w formie ZIB byli Niemcy.

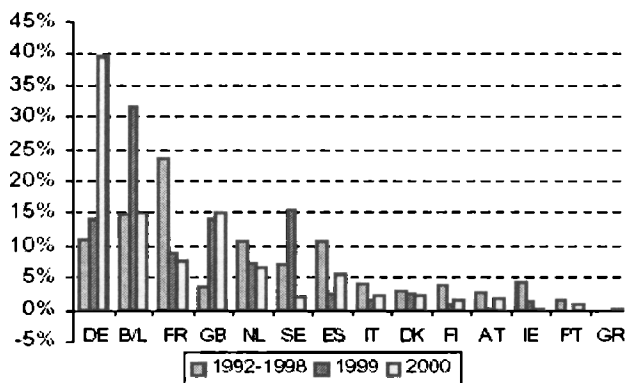
Rys. 1. Odptyw ZIB w latach 1992-2000 na obszarze EU jako procent całości ZIB kraju inwestora

Źródło: [Eurostat 2003].

Przedsiębiorstwa z Unii Europejskiej inwestują w formie bezpośredniej także w krajach trzecich. W 2001 r. wartość ZIB z Unii Europejskiej w krajach trzecich wyniosła 202 mld euro (2,3% PKB Unii Europejskiej). W porównaniu z rokiem poprzednim była jednak niższa o 37%. Z kolei w 2001 r. przepływy ZIB z krajów trzecich do Unii Europejskiej wyniosły 97 mld euro (1,1% PKB Unii Europejskiej), co oznaczało, iż ich wartość zmalała o 22% w porównaniu z 2000 r. W 2001 r. Unia Europejska nadal była inwestorem netto, chociaż różnica między odpływami ZIB za granicę i napływami zza granicy zmalała do 1,2% PKB Unii Europejskiej w porównaniu z 1,9% w 2000 r. W 2002 r. wartość przepływów ZIB z Unii Europejskiej do krajów trzecich osiągnęła poziom 140 mld euro (1,5% PKB UE), co oznaczało spadek o 48% w stosunku do 2001 r. Natomiast wartość inwestycji bezpośrednich płynących z krajów trzecich do Unii Europejskiej w 2002 roku zmalała o 34% w porównaniu z rokiem 2001, osiągając poziom 76 mld euro (0,8% PKB UE). W 2002 r. Unia Europejska nadal utrzymała pozycję inwestora netto w krajach trzecich. Jednak wartość inwestycji netto zmalała z 151 mld euro (1,7% PKB UE) w 2001 r. do 64 mld euro (0,7% PKB UE) w 2002 r.

W latach 1997-2000 największym inwestorem w krajach trzecich była Wielka Brytania. Wartość skumulowanych przepływów ZIB z Wielkiej Brytanii stanowiła 30% wszystkich bezpośrednich inwestycji zagranicznych krajów UE. Kraj ten

również przyjął najwięcej wartościowo ujętych ZIB z krajów trzecich (ponad 32% wszystkich ZIB lokowanych w UE).

Rys. 2. Napływ ZIB w latach 1992-2000 na obszarze EU jako procent całości ZIB kraju goszczącego

Źródło: [Eurostat 2003].

Z kolei w 2002 r. największym inwestorem w krajach trzecich był Luksemburg. Wartość inwestycji bezpośrednich pochodzących z tego państwa osiągnęła poziom 35 mld euro, co stanowiło 25% wszystkich ZIB lokowanych przez firmy z UE w krajach trzecich. Kolejnymi państwami pod względem wielkości odpływów ZIB były Wielka Brytania (22%) i Francja (20%). Udział Niemiec spadł z 23% w roku 2001 do 2,5% w roku 2002. Luksemburg był również w 2002 r. największym odbiorcą inwestycji bezpośrednich pochodzących z krajów trzecich.

Podkreślić należy, że dla integracji kapitałowej w formie ZIB największe znaczenie miało utworzenie jednolitego rynku europejskiego oraz unii gospodarczej i walutowej.

Literatura

- Jantoń-Drozdowska E., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Ars boni et aequi, Poznań 2004.
 Jantoń-Drozdowska E., *Regionalna integracja gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Poznań 1998.
 Eurostat (Comext) 2003.

INTEGRATION IN THE FIELD OF TRADE AND FDI IN THE EUROPEAN UNION

Summary

Foreign expansion of the EU firms is performed by exports and foreign direct investment (FDI). Some of the above operations of the EU enterprises are accomplished on the EU area and some – in the non-member economies. The paper examines the evolution of the share of the intra-EU exports and imports goods in the total trade of the EU countries and, in the same way, the geographical structure of the FDI. The analysis concerns the time between 1990 and 2000.

In the analysed period, the decreasing trend for the share of the internal exports and imports in the global foreign trade was observed in the majority of countries. Still, half or more of exports and imports of the EU countries are performed in the internal market.

Moreover, in the examined period, a strong concentration of the FDI in the EU market occurred. Besides, the EU companies invested in the United States, the EFTA countries and Asia (excluding Japan).

In conclusion, the European single market and the initial phase of the Economic and Monetary Union generated favourable conditions for further integration of the EU firms and for their expansion to the world market.